

Nr 64.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.; given Stockholms slott den 23 januari 1948.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; samt

2) förordning om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att förbudet för polischef och polisman att tillhöra polismyndighet upphävas. Vidare föreslås en sådan utvidgning av ersättningsrätten vid biträde åt polisen, att den som biträtt polisen och därigenom fått vidkännas utgifter eller eljest lidit ekonomisk förlust skall kunna få ersättning därför av statsmedel, även om skada till person eller egendom ej tillfogats honom. Belöning av statsmedel föreslås kunna tilldelas den som vid ingripande till ordningsmaktens hjälp visat särskild rådighet och nit.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170)
om polisväsendet i riket.**

Härigenom förordnas, att 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

13 §.

13 §.

3. Tillsättandet av — — — vice ordförande.

Vad i 12 § stadgas om hinder för att vara ledamot eller suppleant i poliskollegium skall gälla jämväl i avseende å ledamöter och suppleanter i polisnämnd.

Ledamot eller suppleant i polisnämnd må ej den vara, som icke uppnått 23 års ålder eller icke råder över sig och sitt gods.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

*(Gällande bestämmelser:)**(Kungl. Maj:ts förslag:)***Nr 330.****Förslag**

till

Förordning**Förordning**

om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten;

om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten.

given Stockholms slott den 15 juni 1935.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

1 §.

Har någon biträtt polismyndighet, polisman eller ordningsvakt vid ingripande mot person, som stört den allmänna ordningen eller begått eller miss-tänkts för brott eller kunnat antagas vara farlig för allmän säkerhet, och har till följd av ingripandet skada till person eller egendom tillskyndats honom, skall ersättning för skadan utgivas av allmänna medel. Ersättning

(Gällande bestämmelser:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

skall dock ej utgå, då biträde varken påkallats eller eljest syntts nödigt, ej heller då det lämnats mot uttryckligt förbud av polisverksamhetens utöware.

Ersättningen skall bestämmas enligt de i 6 kap. strafflagen beträffande skadestånd stadgade grunderna; dock att därvid i fall som i 4 § nämnda kap. sägs avseende ej skall fästas vid tillgångarna hos den som må vara ansvarig för skadan.

Vad i första stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning om någon till följd av ingripande som där avses fått vidkännas utgift eller eljest lidit ekonomisk förlust, ehuru skada till person eller egendom ej tillskyndats honom.

2 §.

Belöning må av allmänna medel tilldelas den som vid biträde åt polismyndighet, polisman eller ordningsvakt i fall som i 1 § sägs visat särskild rådighet och nit.

2 §.

Rätt till ersättning prövas av länsstyrelsen i den ort, där *skadan timat*. Ansökning om ersättning skall göras inom ett år från det *skadan skedde*.

3 §.

Rätt till ersättning *eller belöning* prövas av länsstyrelsen i den ort, där *ingripandet skett*.

Ansökning om ersättning skall göras inom ett år från det *ingripandet ägde rum eller skadan inträffade*.

3 §.

Vid ansökning om ersättning bör fogas utredning om *skadan och dess uppkomst*. Finnes nödigt att för vinnande av fullständig utredning i ärendet någon höres såsom vittne eller upplysningsvis, äger länsstyrelsen förordna om sådant förhör vid allmän *domstol*. Ersättning till den som inkallats till förhör skall utgå av allmänna medel.

4 §.

Vid ansökning om ersättning bör fogas utredning om *ersättningsanspråkets uppkomst och omfattning*. Finnes nödigt att för vinnande av fullständig utredning i ärendet någon höres såsom vittne eller upplysningsvis, äger länsstyrelsen förordna om sådant förhör vid allmän *underrätt*. Ersättning till den som inkallats till förhör skall utgå av allmänna medel.

(Gällande bestämmelser:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Skriftligt besked angående länsstyrelses beslut om ersättning enligt denna förordning skall, där det begärts, utan avgift tillhandahållas sökanden.

4 §.

För belopp, som statsverket utgivit till den skadelidande, inträder statsverket i dennes rätt mot den som är ansvarig för skadan.

5 §.

För belopp, som statsverket jämlikt 1 § första stycket utgivit till den skadelidande, inträder statsverket i dennes rätt mot den som är ansvarig för skadan.

6 §.

Förslag rörande belöning uppgöres av polischefen i den ort, där ingripandet skedde. Förslaget bör ingivas till länsstyrelsen senast inom tre månader efter ingripandet.

7 §.

Över länsstyrelses beslut i ärende rörande belöning må klagan ej föras.

5 §.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av denna förordning meddelas av Konungen.

8 §.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1935 men äger ej tillämpning beträffande skada, som dessförinnan inträffat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1948. Ersättning enligt 1 § tredje stycket samt belöning må dock ej utgivas beträffande ingripande, som skett dessförinnan.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 15 juni 1935 (nr 330) om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1948.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet fråga om rätt för *polischef och polisman att tillhöra polismynd, m. m.* samt anför.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 juni 1946 tillkallade jag samma dag fem sakkunniga¹ att verkställa utredning rörande revision av gällande tjänsteföreskrifter om polisens allmänna tjänstefunktioner och sättet för deras fullgörande, främst i vad avsåg polisens förhållande till allmänheten, samt att framlägga därav föranledda förslag. De sakkunniga, vilka antogo benämningen polisinstruktionsutredningen, fingo sedermera den 23 november 1946 i särskilt uppdrag att även överväga frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet. Resultatet av utredningens arbete föreligger i ett den 27 maj 1947 dagtecknat betänkande (SOU 1947: 45), som utmynnar i ett förslag till nytt tjänstereglemente för polisväsendet (polisreglemente), avsett att gälla för alla befattningshavare vid polisväsendet samt att ersätta såväl det nuvarande polisreglementet för riket den 26 september 1925 (nr 407) som den av chefen för socialdepartementet den 12 december samma år fastställda normalinstruktionen för polispersonal och med stöd av denna utfärdade lokala polisinstruktioner. Beträffande innehållet i det föreslagna polisreglementet — vars bestämmelser bl. a. syfta till att skapa ett gott förhållande icke blott mellan polisen och allmänheten utan även mellan polisledningen och den underlydande polispersonalen — må i detta sammanhang endast nämnas, att det skall åligga polischef att i viktigare frågor rörande polisväsendets organisation, polispersonalens ar-

¹ De sakkunniga voro statssekreteraren i justitiedepartementet I. A. Lindell, tillika ordförande, poliskonstapeln E. R. Andersson i Stockholm, polismästaren i Göteborg E. Fontell, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Å. V. Olofsson och statspolisintendenten G. Å. L. Thulin.

betsförhållanden och vad eljest är av betydelse för personalens trivsel inhämta personalens uppfattning genom en eller flera av vederbörande personalorganisationer utsedda representanter. I anslutning till vad sålunda förordats föreslår utredningen, att det enligt 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket nu gällande förbudet för polischef och polisman att tillhöra polisnämnd upphäves.

Utöver förslaget till nytt polisreglemente har utredningen även förordat en del andra åtgärder i syfte att främja samförståndet och samarbetet mellan allmänheten och polisen. För att öka allmänhetens villighet att vid behov hjälpa polisen vid ordningens och säkerhetens upprätthållande föreslår utredningen, att förordningen den 15 juni 1935 (nr 330) om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten ändras därhän, att ersättningsrätten utsträcker till att omfatta även förlust och utgifter, som ingripandet förorsakat vederbörande, utan att skada till person eller egendom tillfogats honom.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av bl. a. justitiekanslersämbetet, statskontoret, socialstyrelsen, styrelsen för statens polis-skola, statspolisintendenten, överståthållarämbetet efter hörande av polismästaren, förste stadsfiskalen och polisnämnden i Stockholm, länsstyrelserna i samtliga län, envar efter hörande av landsfogden i länet samt de polischefer, åklagare och polisnämnder eller motsvarande kommunorgan, vilkas yttranden länsstyrelsen ansett böra inhämtas, föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler, svenska polisförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och landsorganisationen i Sverige.

De principer, som kommit till uttryck i utredningens förslag, ha i remissyttrandena i stort sett gillats. Beträffande en del detaljspörsmål ha dock från olika håll framförts vissa erinringar.

För egen del anser jag, såsom redan anmärkts i årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkt 150), att ett nytt polisreglemente bör utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Med hänsyn till att enligt 17 § polislagen Kungl. Maj:t äger meddela närmare bestämmelser angående sådana frågor, som avhandlas i polisreglementet, torde det nya reglementet få utfärdas i administrativ ordning. På sätt förutskickats i statsverkspropositionen ämnar jag underställa Kungl. Maj:t ett förslag till polisreglemente, avsett att träda i kraft den 1 juli 1948.

Vad angår utredningens förslag, att det i 13 § 3 mom. polislagen stadgade förbudet för polischef och polisman att vara ledamot eller suppleant i polisnämnd upphäves, anser jag mig böra biträda detsamma. Såsom jag uttalat i statsverkspropositionen (elfte huvudtiteln, punkt 152) delar jag också utredningens uppfattning att ersättningsrätten enligt förordningen den 15 juni 1935 bör utvidgas att omfatta utgift och förlust, som åsamkats den som biträtt ordningsmakten, även om skada till person eller egendom därvid

ej tillfogats honom. Enligt min mening bör belöning av statsmedel också kunna tilldelas den som vid ingripande till ordningsmaktens hjälp visat särskild rådgighet eller nit.

Då de av mig sålunda förordade ändringarna avseende polislagen och nyssnämnda förordning äro av beskaffenhet att böra underställas riksdagens prövning, vill jag nu upptaga dessa frågor till närmare behandling.

Rätt för polischef och polisman att tillhöra polismänd.

Gällande bestämmelser. Enligt 13 § 1 mom. polislagen kan polismänd förekomma endast i kommun, som bildar eget polisdistrikt. Skyldighet att tillsätta sådan nämnd föreligger ej, utan inrättandet därav beror på kommunens beslut. Polismänd har att upprätta förslag till löne-, omkostnads- och i förekommande fall pensionsstat för polismänsväsendet i polisdistriktet samt till erforderliga ändringar i dess polisorganisation, att förvalta till polismänsväsendet anslagna medel och för polismänsväsendet använda fastigheter och annan egendom samt att till vederbörande myndigheter avge yttranden och göra framställning i frågor av mera allmän betydelse för polismänsväsendet. Kommun äger emellertid bestämma, att polismändnen skall utöva endast viss eller vissa av de angivna funktionerna. Polismänd skall vidare, enligt 13 § 2 mom., avge yttrande vid tillsättning av en del polisbefattningar.

Tillsättandet av polismänd ankommer enligt 13 § 3 mom. på vederbörande kommuns allmänt beslutande organ. Polismändnen skall bestå av fem ledamöter, varjämte för varje ledamot skall finnas minst en suppleant. Val av ledamöter sker för en tid av fyra kalenderår i sänder. Polismänd utser inom sig ordförande och vice ordförande. I fråga om behörigheten att vara ledamot eller suppleant uppställas samma hinder som för ledamot och suppleant i poliskollegium. Däröfver gäller enligt 12 § 2 mom. polislagen — sådant detta lagrum lyder enligt lag den 7 december 1945 (nr 763) — att polischef eller någon som under polischef har anställning vid polismänsväsendet ej må vara ledamot eller suppleant i poliskollegium och ej heller den, som icke uppnått 23 års ålder eller icke råder öfver sig och sitt gods.

Det må anmärkas, att polismändner huvudsakligen tillsatts i städer och stadslignande samhällen, där behovet av dylika specialorgan gjort sig gällande.

Utredningen. Enligt polisinstruktionsutredningens mening skulle ett utnyttjande av polisledningens och den underordnade polispersonalens fackkunskap och erfarenheter vara av icke ringa värde vid de betydelsefulla avgöranden, som kommunerna ha att träffa rörande polismänsväsendets organisation och ekonomiska förvaltning. Inom andra områden av den offentliga förvaltningsverksamheten hade man också — framhåller utredningen — på

olika sätt tillgodosett förvaltningsorganens behov av erforderlig fackkunskap vid handläggningen av på dem ankommande ärenden. I vissa fall hade man sålunda redan vid de kommunala organens sammansättning säkrat sig om representanter för expertisen, medan man i andra fall stadgat rätt eller skyldighet för fackkunskapen att deltaga i organens överläggningar. Sålunda inginge exempelvis i barnavårdsnämnd representanter för prästerskapet, läkarkåren och folkskoleväsendet, och i städernas hälsovårdsnämnder vore vederbörande polischef och tjänsteläkare självskrivna ledamöter. Enligt fattigvårdslagen vore kyrkoherden och stads- resp. provinsialläkaren berättigade att deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar. Samma rätt tillkomme förste provinsialläkaren beträffande hälsovårdsnämnds samt provinsialläkare beträffande barnavårdsnämnds sammanträden. Enligt byggnadsstadgan vore stadsarkitekt, stadsingenjör och mätningsman pliktiga samt länsarkitekten, förste provinsialläkaren, provinsial- eller stadsläkaren, civilförsvarschefen och brandchefen berättigade att närvara vid byggnadsnämndens sammanträden och äga deltaga i dess överläggningar.

Utredningen fortsätter:

Uppenbart är att förbudet för polisdistriktens befattningshavare att tillhöra polisenämnd icke överensstämmer med de krav på vidgat personalinflytande, som under den senaste tiden alltmer gjort sig gällande inom olika områden av samhällslivet. Förbudet motiverades vid dess tillkomst med att bl. a. då det gällde löne- och övriga anslagsfrågor såväl polischef som annan befattningshavare vid polisväsendet lätteligen måste komma att åtminstone uppfattas såsom representant mera för egna och kårens intressen än för vederbörande samhälles. Enligt utredningens åsikt kan man emellertid icke befara att ärendena ej skulle handläggas opartiskt eller objektivt, därest medlem av polisdistrikts poliskår skulle äga säte i polisenämnden. Utredningen utgår därvid ifrån att det måste betraktas såsom självklart att ingen ledamot får deltaga i avgörandet av exempelvis storleken av hans egen lön eller av annat ärende, vari han äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot kommunens. Diskvalifikationsgrunder av det tidigare berörda slaget gälla för övrigt ej beträffande ledamotskap i andra liknande kommunala berednings- och förvaltningsorgan. I kommun, där polisenämnd ej finnes inrättad, utövas nämndens befogenheter av drätselkammaren resp. kommunalnämnden, och beträffande ledamotskap i dessa organ har icke uppställts något hinder speciellt för befattningshavare vid polisdistrikts polisväsen, utan gälla härvidlag endast de allmänna diskvalifikationsgrunderna i 13 § lagen om kommunalstyrelse i stad och 47 § lagen om kommunalstyrelse på landet. I vad mån polischef, annan än distriktsåklagare och kommunalborgmästare, eller underordnad polisman är valbar till ledamot i drätselkammare resp. kommunalnämnd beror sålunda på i vad mån förbudet att tillhöra nämnda organ för tjänsteman eller betjänt, som är anställd vid kommunens drätsel eller annat dess förvaltande verk och är redovisningsskyldig för sin befattning, är tillämpligt på ifrågavarande polis-tjänstemän. Enligt den tolkning berörda stadgande erhållit i rättspraxis synes hinder icke föreligga för polisman att vara ledamot i drätselkammare. Däremot har fjärdingsman på landsbygden jämlikt nämnda diskvalifikationsgrund ansetts obehörig att vara ledamot i kommunalnämnd.

Med hänsyn till angivna förhållanden föreslår utredningen, att det i 13 § 3 mom. polislagen stadgade hindret för polischef eller någon som under polischef har anställning vid polisväsendet att vara ledamot eller suppleant i polisenämnd måtte undanröjas.

Remissyttrandena. I det övervägande antalet remissyttrandena, i vilka frågan behandlats, har utredningens förslag att upphäva förbudet för polisdistriktens befattningshavare att vara ledamot eller suppleant i polisenämnd tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Så är fallet beträffande de yttranden, som avgivits av *statskontoret, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Norrbottens län, landsfogdarna i Södermanlands, Östergötlands och Kalmar län, ett stort antal polischefer, polisenämnderna i Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Göteborg och Borås samt ytterligare ett 20-tal städer, drätselkamrarna i 14 städer, ett 30-tal kommunal- och municipalnämnder, ett 20-tal direktioner för gemensamma polisdistrikt, stadsfiskalsföreningen, polisförbundet och landsorganisationen.* Några skäl utöver dem, som utredningen åberopat, ha ej anförts i dessa yttranden.

I en del yttranden har man ställt sig mer eller mindre avvisande mot förslaget. *Landsfogden i Kristianstads län, polismästaren i Linköping, polisenämnderna i Linköping, Jönköping, Hässleholm, Ulricehamn, Örebro, Västerås och Örnsköldsvik, drätselkammaren i Lidingö och stadsförbundet* ha sålunda helt avstyrkt detsamma. *Länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län, föreningen Sveriges landsfogdar, flertalet landsfogdar samt några polischefer och polisenämnder* ha förklarat sig vilja biträda förslaget endast under förutsättning, att polischefen bleve självskriven ledamot av polisenämnden. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har icke något att erinra mot att polisman får bli ledamot i polisenämnd under förutsättning, att polischefen icke är föredragande i nämnden. Lämpligheten av den föreslagna ändringen har vidare ifrågasatts av *länsstyrelsen i Uppsala län samt polisenämnderna i Kristianstad, Hälsingborg, Falun, Ludvika och Kramfors.*

I de yttranden, där förslaget avvisats, har såsom motivering därför i allmänhet anförts, att det ur principiell synpunkt icke vore lämpligt att personalrepresentanter vore ledamöter i kommunorgan, som hade att handlägga frågor av betydelse för personalen. Därjämte har invänts, att polistjänsteman kunde väntas företräda egna och kårens intressen mera än kommunens och allmänhetens och därför antagas ej komma att intaga en fullt opartisk ställning till de ärenden, som polisenämnden hade att handlägga. Förbudets upphävande förmenas vidare få ringa praktisk betydelse, enär polisman måste anses jävig att delta i flertalet av polisenämndens ärenden. Jävsfrågan skulle dessutom kunna vålla praktiska olägenheter vid ärendenas handläggning. Från ett par håll har slutligen behovet av den föreslagna

ändringen ifrågasatts, varvid bl. a. åberopats att polispersonalen hade möjlighet att framföra sina synpunkter till polischefen, som i sina yttranden till polisenämnden givetvis också tillgodosåge personalens intressen.

De som avstyrkt förslaget ha emellertid över lag uttalat sig för att polischef eller representant för polispersonalen eller bådadera borde tillerkännas rätt att närvara vid polisenämndens sammanträden och att deltaga i dess överläggningar. Införandet av en dylik rätt har även förordats av några av dem, som ej framställt någon principiell invändning mot förbudets upphävande.

Till belysande av kritiken mot förslaget må återges innehållet i det av *stadsförbundet* avgivna yttrandet. I detta anföres:

Det har tidigare stundom kunnat förefalla naturligt att en arbetstagarrepresentant valts in i styrelsen för det verk, där han är anställd. Efter tillkomsten av 1940 års kommunala förhandlingsrättslag, varigenom arbetstagarerna fått en i lag reglerad möjlighet att framföra sina synpunkter på sina anställningsförhållanden, har frågan kommit i ett annat läge, och det kan ej längre anses naturligt att arbetstagarrepresentanter skola sitta i kommunala styrelser för deras egna verk. Särskilt är detta naturligtvis förhållandet med sådana styrelser som liksom polisenämnden i stor utsträckning just syssla med frågor varom förhandlingar kunna föras. Det av utredningen återgivna motivet för förbudet för polischef och polispersonal att tillhöra polisenämnd — att de lätteligen skulle komma att uppfattas såsom representanter mera för egna och kårens intressen än för vederbörande samhälles — synes alltjämt äga giltighet. När utredningen anför, att den självfallet utgår från att ingen ledamot av polisenämnd får deltaga i behandlingen av ärende, vari han äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot kommunens, måste styrelsen göra den reflexionen att i så fall en polisledamot knappast skulle få deltaga nämnvärt i nämndens arbete. Ej heller utredningens påpekande, att man i andra fall, t. ex. i fråga om barnvårdsnämnd, vid ett kommunalt organs uppbyggnad försäkrat sig om representanter för fackkunskap synes vid närmare påseende innebära något argument till förmån för en reform. Det kan naturligtvis med en viss rätt sägas, att enbart ett upphävande av förbudet icke ger vare sig polischef eller polispersonal rätt att bli representerad i polisenämnden utan att härför fordras kommunens uppdrag. Ett upphävande av förbudet kan emellertid med visst skäl tagas till intäkt för krav på sådan representation, och dylika påtryckningar böra som av det föregående framgår enligt styrelsens mening icke givas ens ett sken av berättigande.

Såsom nämnts har *föreningen Sveriges landsfogdar* såsom villkor för förbudets upphävande uppställt, att polischefen bleve självskriven ledamot i polisenämnden. Föreningen har härom yttrat:

I regel torde det vara så, att polischefen är närvarande vid polisenämndens sammanträde och där föredrager förekommande ärenden. Under sådana förhållanden kan det icke anses lämpligt, att polischefen skall plädera jämväl inför en honom underställd polisman, som är ledamot av nämnden. Enligt föreningens mening förlorar det av utredningen anförda skälet, att polisman i kommun, där polisenämnd icke finnes, kan vara ledamot av kommunalnämnd eller drätselkammare och sålunda faktiskt

komma att taga befattning med de ärenden, som eljest prövas av polisenämnd, mycket av sin styrka, om man betänker, att polischefen i intet fall uppträder som föredragande hos drätselkammare eller kommunalnämnd, då fråga är om prövning av ärenden rörande polisväsendet. Polischefen kan sålunda i sådana kommuner icke komma i någon ömtålig ställning till underordnad polisman, som är ledamot av kommunalnämnden eller drätselkammaren. Därest emellertid polischefen blir självskriven ledamot av polisenämnden, anser föreningen det endast vara till nytta, om jämväl annan polisman får säte och stämma i nämnden, varigenom även de underlydande polismännens erfarenhet kan utnyttjas till det allmännas bästa. I så fall blir ju polischefen och varje annan ledamot av nämnden, även om han är polisman, jämställda och likaberättigade.

Föreningens uppfattning har såsom redan framhållits biträttats av *länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län samt flertalet landsfogdar*. Lämpligheten av att polischefen blir självskriven ledamot i polisenämnd har också understrukits av *polismästarna i Norrköping och Västerås*. Nämnas må ytterligare att *polisenämnden i Jönköping* tillstyrker, att poliskåren beredes tillfälle att utse en representant till ledamot i polisenämnden, samt att *polisenämnden i Karlstad* förordar, att bestämmelser utfärdas i syfte att förebygga att mer än hälften av polisenämnds ledamöter utgöres av polismän.

Departementschefen. I samband med att polisinstruktionsutredningen erhöi i uppdrag att överväga frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet uttalade jag till statsrådsprotokollet den 23 november 1946, bland annat, att under senare tid i olika sammanhang framhållits angelägenheten av att de anställda beredes bättre insikt i det egna företagets problem samt ökat inflytande på frågor, som direkt eller indirekt berörde dem, ävensom att åtskilliga organisations- och liknande frågor inom polisväsendet vore av sådan art, att deras lösning skulle underlättas, om personalens erfarenheter utnyttjades bättre.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har polisinstruktionsutredningen föreslagit sådan form av personaldemokrati vid polisväsendet, att polispersonalen skall erhålla rätt att överlägga med polischeferna i ärenden, som ankomma på dessas handläggning. De skäl, som utredningen funnit tala härför, torde enligt vad utredningen framhåller i viss mån även motivera, att polisdistriktens befattningshavare tillerkännes liknande möjlighet att göra sig gällande jämväl i förhållande till de kommunala organen rörande en del av de frågor, som tillhöra polisdistriktens kompetensområde. Enligt utredningens mening skulle nämligen ett utnyttjande av polisledningens och den underordnade polispersonalens fackkunskap och erfarenheter vara av värde, när kommunerna skola avgöra olika frågor rörande polisväsendet. Utredningen förordar därför, att det i polislagen upptagna förbudet för polisdistriktens befattningshavare att tillhöra polisenämnd, upphäves. Detta förbud överensstämmer enligt utredningens uppfattning

ej med de krav på vidgat personalinflytande, som alltmer gjort sig gällande inom olika områden av samhällslivet.

Vad utredningen anfört till stöd för ett upphävande av förbudet för polischef och polisman att tillhöra polisnämnd synes mig tala för att förslaget bör genomföras.

Förbudet för polischef och honom underställd polisman att tillhöra polisnämnd motiverades vid dess tillkomst framför allt därmed, att polisnämnderna skulle framstå såsom opartiska i de frågor, som det ankomme på dem att handlägga. I den kritik, som framförts mot förbudets upphävande, har i allmänhet gjorts gällande att denna synpunkt fortfarande borde tillmätas avgörande betydelse. De farhågor, som därvid uttalats för att ärendena icke skulle handläggas med erforderlig objektivitet, därest polistjänsteman bleve ledamot av polisnämnd, måste emellertid enligt min mening betecknas såsom överdrivna. Samma risk för bristande saklighet skulle i så fall även föreligga beträffande andra liknande kommunorgan, såsom exempelvis drätselkammare och kommunalnämnd. Såsom utredningen påpekat utöva nämligen dessa organ i de kommuner, där polisnämnd ej finnes tillsatt, även polisnämndens befogenheter. Något förbud speciellt för polisdistriktens befattningshavare att tillhöra drätselkammare eller kommunalnämnd har emellertid icke uppställts. Behov av ett dylikt förbud har veterligen ej heller försports. Detta torde bl. a. sammanhänga med att ledamot i kommunorgan av här ifrågavarande slag icke anses böra delta i avgörandet av ett ärende, vari han äger ett rent personligt intresse som är stridande mot kommunens. För polisnämndens vidkommande innebär denna oskrivna regel, att en polisman icke bör delta i polisnämndens avgöranden av ärenden, som exempelvis avse hans enskilda löneförmåner, hans befordran eller dylikt. Att i detta sammanhang vidare ingå på frågan om de jävshinder, som föreligga för ledamöter i polisnämnd, synes icke erforderligt.

I flera remissyttranden — särskilt från landsfogdehåll — har påpekats, att, därest utredningens förslag skulle genomföras, polischefen borde bli självskriven ledamot av polisnämnden. En lagändring av dylikt innehåll anser jag mig dock icke kunna tillstyrka, lika litet som jag kan ansluta mig till de uppslag i övrigt, som framkommit i fråga om polisnämndernas sammansättning. Därvid vill jag framhålla att, när jag anser förbudet för polisdistriktens befattningshavare att tillhöra polisnämnd böra upphävas, jag därmed icke uttalat mig för att någon av dessa befattningshavare skall äga ovillkorlig rätt att bli ledamot i polisnämnd. Utredningens av mig tillstyrkta förslag innebär icke någon skyldighet utan endast en rätt för kommun, som så finner lämpligt, att invälja representant för polisverksamheten i polisnämnden. I vad mån denna möjlighet bör tillvaratagas ha kommunerna att själva avgöra.

I vissa yttranden har framförts tanken på att stadga rätt för polischefen

att närvara vid polismännens sammanträden och att deltaga i dess överläggningar. Att i detta sammanhang lagfästa en sådan befogenhet synes dock ej behöfligt, då utvecklingen under de senare åren alltmer gått i den riktningen, att polischeferna kallas till polismännens sammanträden för att där lämna önskade upplysningar.

Rätt till ersättning vid biträde åt ordningsmakten.

Gällande bestämmelser. Enligt förordningen den 15 juni 1935 (nr 330) om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten äger enskild person, som biträtt ordningsmakten vid fullgörande av dess uppgift, i vissa fall rätt till ersättning av statsmedel för skada som därvid tillskyndats honom. I detta hänseende gäller, att om någon biträtt polismyndighet, polisman eller ordningsvakt vid ingripande mot person, som stört den allmänna ordningen eller begått eller misstänkts för brott eller kunnat antagas vara farlig för allmän säkerhet, och till följd av ingripandet skada till person eller egendom tillskyndats honom, ersättning för skadan skall utgivas av allmänna medel. Ersättning skall dock ej utgå, då biträde varken påkallats eller eljest synts nödigt, ej heller då det lämnats mot uttryckligt förbud av polisverksamhetens utövare (1 § 1 st.). Ersättningen skall bestämmas enligt de i 6 kap. strafflagen beträffande skadestånd stadgade grunderna; dock att därvid i fall som sägs i 4 § nämnda kap. — d. v. s. vid prövning av fråga om underhåll åt efterlevande — avseende ej skall fästas vid tillgångarna hos den som må vara ansvarig för skadan (1 § 2 st.).

Rätt till ersättning prövas av länsstyrelsen i den ort, där skadan inträffat. Ansökning om ersättning skall göras inom ett år från det skadan skedde (2 §). Vid ansökningen bör fogas utredning om skadan och dess uppkomst. Finnes nödigt att för vinnande av fullständig utredning i ärendet någon höres såsom vittne eller upplysningsvis, äger länsstyrelsen förordna om sådant förhör vid allmän domstol (3 §). För belopp, som statsverket utgivit till den skadelidande, inträder statsverket i dennes rätt mot den som är ansvarig för skadan (4 §). Slutligen stadgas att närmare föreskrifter om tillämpningen av förordningen skola meddelas av Kungl. Maj:t (5 §). Dylika tillämpningsbestämmelser äro givna i kungörelse den 15 juni 1935 (nr 331).

Utredningen. Vid behandlingen av frågan om allmänhetens villighet att biträda polisen i dess verksamhet framhåller utredningen att polisen vid fullgörande av sin uppgift att trygga den allmänna ordningen och säkerheten icke sällan vore beroende av allmänhetens stöd och medverkan både direkt och indirekt. Att vid behov på polisens begäran eller själmant bistå ordningsmakten borde enligt utredningens mening vara en självklar skyldighet för alla ansvarskännande medborgare, ehuru någon straffsanktionerad sådan skyldighet ej föreläge enligt svensk rätt. Dessvärre nödgades man

dock konstatera, att denna uppfattning i anmärkningsvärt ringa utsträckning syntes omfattas av allmänheten.

Utredningen har likväl kommit till den uppfattningen, att en straffsanktionerad förpliktelse för allmänheten att vid behov bistå polisen icke borde ifrågakomma. I syfte att öka allmänhetens villighet att när så påkallas hjälpa polisen förordar utredningen i stället bl. a. en utvidgning av rätten till ersättning enligt 1935 års förordning. Ersättningsrätten — framhåller utredningen — vore nu begränsad till skada till person eller egendom, som till följd av ingripandet tillskyndats den, som biträtt ordningsmakten men omfattade däremot ej förlust eller utgifter, som ingripandet kunde förorsaka vederbörande utan att dylik skada tillfogats honom. Ersättning enligt 1935 års förordning syntes sålunda ej kunna utgå för förlust eller utgifter, som någon åsamkats därigenom att han på grund av ingripandet blivit hindrad att fullgöra sitt vanliga arbete. Då en utvidgad ersättningsmöjlighet torde vara ägnad att bidra till att öka allmänhetens villighet att i mån av behov biträda ordningsmakten i dess verksamhet, föreslår utredningen, att gällande ersättningsregler utsträckas att omfatta även förlust och utgifter av nu berört slag.

Remissyttrandena. Utredningens förslag har icke rönt gensaga i något yttrande. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* har ifrågasatt huruvida man icke, i syfte att öka allmänhetens villighet att hjälpa polisen, borde införa ett system med någon mindre kontant belöning.

Departementschefen. Liksom utredningen anser jag, att allmänheten bör uppmuntras till större beredvillighet att vid behov biträda ordningsmakten i dess verksamhet. I sådant syfte synes det lämpligt, att ersättningsreglerna i 1935 års förordning ändras på sätt utredningen föreslagit. Det kan ej anses annat än riktigt och skäligt, att enskild person, som ingriper till polisens hjälp, av det allmänna erhåller gottgörelse för förlust och utgifter, som åsamkas honom till följd av ingripandet även i det fall att skada till person eller egendom ej tillfogats honom. De ersättningar, som härvidlag kunna ifrågakomma, torde som regel uppgå till förhållandevis obetydliga belopp. I allmänhet torde det nämligen röra sig om någon mindre ersättning för mistad arbetsförtjänst och annan tidsspilla samt extra utlägg för resor för inställelse på arbetsplats och dylikt. Att samhället på detta sätt ger uttryck åt sin uppskattning av ingripande till ordningsmaktens hjälp torde kunna vara ägnat att bidra till att öka allmänhetens villighet till dylika hjälpåtgärder.

Ur sistnämnda synpunkt torde det även vara av ett visst värde, att belöning av allmänna medel i vissa fall kan tilldelas enskild person, som biträtt polisverksamhetens utövare. En motsvarande möjlighet finnes för övrigt inom ett annat närliggande område, nämligen brandväsendet. Enligt kungörelse den 30 juni 1947 (nr 343) kan således belöning av statsmedel

tilldelas den, som vid släckning av skogsbrand visat särskild rådighet och nit.

Jag förordar alltså, att ersättningsrätten enligt 1935 års förordning utsträcker till att omfatta även förlust och utgifter av förut antytt slag samt att möjlighet beredes att belöna den, som vid ingripande till ordningsmaktens hjälp visat särskild rådighet och nit.

Med hänsyn till att ett genomförande av dessa förslag föranleder ändring såväl i rubriken till 1935 års förordning som i flertalet av förordningens paragrafer synes denna böra ersättas med en helt ny författning. Beträffande det förslag till ny sådan förordning, som upprättats inom inrikesdepartementet, torde här få anmärkas följande.

Första och andra styckena av 1 § äro helt likalydande med motsvarande stadganden i 1935 års förordning. I tredje stycket av 1 § har upptagits den grundläggande föreskriften rörande den i det föregående förordade utvidningen av ersättningsrätten.

I 2 § har upptagits huvudregeln rörande belöning åt enskilda personer som biträtt ordningsmakten. Belöning bör givetvis kunna utgå även om vederbörande ej tillfogats skada vid ingripandet och oberoende av om han till följd därav fått vidkännas utgifter eller åsamkats ekonomisk förlust. Belöning bör kunna tilldelas inte blott den som hjälpt polisen utan även den som biträtt ordningsvakt i dennes verksamhet.

Enligt 3 §, som motsvarar 2 § i 1935 års förordning, föreslås att länsstyrelserna — som pröva ersättningsfrågor enligt gällande förordning — skola avgöra även ärenden rörande belöning.

För ersättningsbelopp, som av statsmedel utgivits för förlust eller utgifter utan samband med uppkommen skada till person eller egendom, torde regressrätt för statsverket ej böra föreligga. Genom stadgandet i 5 § bibehållas nuvarande regressregler i sak oförändrade.

I 6 § ha upptagits vissa bestämmelser rörande ordningen för uppgörande av förslag om belöning.

Klagorätt synes ej böra medgivas beträffande länsstyrelsens beslut i ärende om belöning. Stadgande därom har upptagits i 7 §.

8 § är likalydande med 5 § gällande förordning. I anledning av förevarande förslag bör nu gällande tillämpningskungörelse ersättas med en ny sådan författning.

Den föreslagna förordningen bör träda i kraft den 1 juli 1948. Beträffande ingripande, som skett dessförinnan, synas de nya reglerna om utsträckt ersättningsrätt och om belöning icke böra äga tillämpning.

Till bestridande av statsverkets kostnader för de ersättningar och belöningar, som avses i den nya förordningen, har anslag äskats i årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkt 151).

Hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen antaga i enlighet med det anförda inom inrikesdepartementet upprättade förslag till

- 1) *lag angående ändrad lydelse av 13 § 3 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; samt*
- 2) *förordning om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Sundkler.